

Ս. ԳՐԱԿԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱՑ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Բ

Պօղոս կազդուրուելէ յետոյ, վերագաղ-նալ ուղեց այն քաղաքներու վրայէն ուր քա-րոզած էր, գիտնալու համար թէ ցանուած սերմերը ի՞նչ արդիւնքի հասեր էին: Բար-նաբաս չդարմացաւ լեռով այս որոշումը, որովհետեւ կը հաւատար թէ աստուածային նախախնամող աջն էր որ կ'առաջնորդէր Պօղոսին մտածումներն ու քայլերը: Տառապանքէն յետոյ ամէն բան զեղեցիկ եւ կա-րելի կը թուէր Պօղոսին համար, ապաքին-ման դողդոջուն կորովը կ'ողբերէր զինքը: Ամէն ինչ ըզմանք, սլացք էր իր մէջ. չէր մտածեր մարմնին սպառնացող վտանգնե-րուն, այլ հոգիի փառքին: Իր մէջէն ջրն-ջուած էր կարծես մարդկայինը, զերազայն ճշմարտութեան սարսուռէն անբջակոծ, դադրած էր ինքիւնքը ըլլալէ, վերածանելու համար աստուածգիտութեան երանութեան, ինքնաճանաչման մահացու անուշիկ հեշտասարուտ:

Ցանած էր Աւետարանի սերմերը հոգի-ներուն մէջ եւ զանոնք թրջած իր արիւնովը: Անոնց կարիքը եւ իր տէրը տէտէ գոյու-նէին եւ ամբողջանէին զիրար: Մարմինը լոկ կը վախնայ մահէն եւ զերգոյմանէն, կ'ըսէր, բայց հոգին երիւթան է իր պար-տականութեան եւ օրօրանք անմահութեան: Նուիրուած մըն էր իր դասին, հաւատքը զգացում մը չէր իր մէջ, այլ ապրող զօրու-թեան մը գիտակցութիւնը: Նման էր երկրի վրայէն անցնող մեծ գետերուն, որոնք հո-սելով աւելի կը մեծնան իրենց մէջ թափող ջուերէն: Ամբողջական եւ անտեղիտալի նը-ւիրում մը, զերցաղանկան հրաժարումը վերէն իրեն յանձնուած գործին, կեցրոնապ

կան եւ վարիչ գիծն էր իր կեանքին: Բոլոր միւս մտածումները հարկատուներն էին հիմնական այդ դասադասին: Իր տարած պատգամին բնութիւնը եւ գործելու կերպը պիտի խրդեցնէր ժամանակի մարդերը, սակայն գիտէր ան իր հոգին վեր բռնել մարդոց նկատումներէն եւ երկիւղէն: Ինչ-պէս ստուերին վարժուած աչքերը բնազո-րէն կը գոցուին ցերեկուան լոյսին, զինքը ունկնդրողներու հոգիները յաճախ պիտի փակուէին իր նոր պատգամին առջեւ: Ա-ռանց տեսնուտ վրդովումի գիտէր հանդու-րժել գործերու դանդաղ յառաջգիծութեան եւ երբեմն ալ անոնց վերահաս ձախողան-քին, արովհետեւ վտառ էր վերջնական յաղթանակին:

Բոլոր այն տեղերը ուր ամիսներ առաջ եղած էին եւ քարոզած, վերստին այցելե-ցին, քաղաք գաղտնի, գիշերուտն քողէն պաշտպանուած: Կը քարթէին միայն ծանօթ եւ վստահելի մարդոց՝ դուռները եւ գիշե-րային հաւաքոյթներով կը միխթարէին եւ կը սրտասխնդէին հաւատացեալները: ՎՍի վախնաք այն բաներէն, որոնք մարմինը կ'սպաննէ, ի՞նչ հաւածուիք ու՝ տառապիք նոյնիսկ ճշմարտութեանը համար, զոր հա-ղորդեցինք ձեզի, երջանիկ զգացէք ինք-զինքնիդ, վստողի ի՞նչ պիտի արժէ մարդու մը համար ամբողջ աշխարհը, եթէ կորսնցնէ իր հոգին որուն վրայ Աստուծոյ պտուկըը դրովմուած է: Մի նայիք անոնց՝ որոնց հա-մար Մեսիան կը մնայ նախաձայնութիւնը մարգարէներու պատգամին: Դուք վերստին ծնաք, ընդունելով նոր պատգամը՝ մաս-նակցելով Յիսուս Բրիստոսի արքայութեան:

Մէջ, նուիրում և հաստատեալ նոր պատուիրաններն են առաջնութեան, զոր պէտք է պահէք: Ինչպէս որ հրեաները կը շարունակեն հաստատել մնալ մովսէսական օրէնքին, այնպէս ալ դուք հաստատելով պարտիք ըլլալ Մեսիային, որ աշխարհ եկաւ եւ մեռաւ մեր մեղքերուն եւ իրկութեան համար»:

Կ'զուշանային հրապարակային քարոզութիւններէ եւ ակնբախ շփումներէ: Հաստատուն հիմերով միայն ղեկու համար համայնքին դործունէութիւնը, կ'ընտրէին ամենուրեք առաջնորդներ եւ վերակացուներ, Սինակոդի վարչութեան օրինակովը:

Իրենց գործը քարտիկէ յետոյ վերադարձին Անտիոք: Քաղաքին զբոսայտայ համայնքը ղեկավարեց զիրենց հնոստեան զոյժ աւագանով: Բոլոր հաստատացեալներու ղեկավարուն առջեւ կոնքիւնք վառուած էին եւ, ծագիւնապէս կախուած ի Անտիոքէ համայնքին պետերը երբ իրազեկ եղան առաջնորդներու, կատարած գործին, լեցունցան բերկրանքով, ըսելով թէ՛ ժրպպէս Աստուծոյ մեռքն էր որ կը բանար ղեկները հեթանոսներու սրտին»:

Անպաստ տեղեկութիւններ հասած էին սակայն Երուսաղէմ: Պօղոսի դործունէութեան չուրը, մեղադրելով զինքը որ առանց թլիպատելու ընդունած էր հեթանոսները հաստատացեալներու միաբանութենէն ներս, թէ միայն Երուսաղէմի սրբազան համայնքին պետերը իրաւունք ունէին ձեռք ղեկելու նորադարձներուն միայն եւ Ս. Հոգիին շնորհը մատակարարելու ամենց, եւ թէ Պօղոսը իրաւունք առած էր ինքզինքին վարակելու ապաքեալի մը պէս, առանց ղեկնակու աշխարհաւորի:

Երուսաղէմէն շուտով պատգամաւորներ եկան Անտիոք, պատասխանատուութեան հրաւիրելու Պօղոսը իր ջրածներուն համար, յայտնելով թէ հեթանոսները քրիստոնէայ կարենալ ըլլալու համար պէտք է անցնէին նախ Սկիտոս ստանդարթներէն»:

« Պօղոսը սակայն չ'էր բռնի: Սոքոմոս չէր որ Հին Օրէնքի պատուիրաններու անապատ պահպանողը, համար անիրենք գործեց, հասլածելով ինքզինքնաւոր, եկեղեցին»:

Ինչո՞ւ տարիններու իր տառապանքն ու խուճապները, Դամասկոսի յայտնութեան լոյսին մէջէն, զինքը տարած էին զբոսայտայութեան ճշմարիտ հակացողութեան: Ինչ պէտք չուներ ժողովուրդի զաղափարներու, անմիջական յայտնատեսութեամբ դառնալ հակացած էր Քրիստոսը: Գալով իր առաջնութեան ընդթիւն, համոզուած էր խորապէս թէ բոլոր աղգերը, Արեւելէն եւ Արեւմուտէն, Հիւսիսէն եւ Հարաւէն պիտի գային եւ երկնքի արքայութեանը մէջ սեղանի պիտի նստէին Աբրահամի, Իսահակի եւ Յազկիբի հետ: Անտարանը հրեական կապանքներէն ազատելու եւ մարդկութեան կրօնը դարձնելու իր որոշումը անխորհուրդ եւ պատահական արարք մը չէր, այլ մանրաթելը իր մասնողութեան: Աշխարհ եկած Մեսիային զաղափարը, որուն հակացողութեան մէջ մելտ աւելի յառաջդիմեց, մտքի հետ փորձառութեան նոր շրջանով, իր հանձնարին մշակած աստուածաբանական մէկ դրութիւնը չէր, այլ յայտնութիւնը այն ճշմարտութեան՝ զոր քարոզելու համար Աստուած շնորհած էր իրեն: Այդ զիտախցութիւնն էր որ վկայած էր իրեն թէ Օրէնքը պարտուած էր այլեւս եւ անգործ փրկութեան համար, Նոր աստուածային ընտրութիւնը յանկարծ ի յայտ կու դար իր ամենակարողութեամբ աւազանութեան նկարագրով, թէ փրկութեան երկու բեռներն էին Յիսուսի մահը եւ Յարութիւնը: Ան համարողած էր Գաղատայի մէկ ծառիէն մեռել, կազմելով շղթան զբոսայտայի համայնքներուն: Տիւստան ու Տիոթիւսը կենդանի որդիակներն էին այդ պիտադործութեան: Իրեն համար, իրական թլիպատութիւնը հոգիի թլիպատութիւնն էր, երբ մկրտութեան ջրում արեւնի եւ լոյսի վրէժնաւոր հեթանոս, հոգիներուն խորը:

Մը. Գաղաթէն եկած հրահանգին համապատասխան, Պօղոսն աւազանաւորներէն ընտելեալ ազին Տիւստը, քաղաքներէ ի վեր Անտիոքէ կը մնար, անմեծիւրդէն բնութեան համայնքի կարիքներուն փոխառաջնութեան, եւ մեկնելու ցտիկ երուսաղէմ, քաղաքայն ժողովին ներկայանալու համար:

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

Տասնչորս տարիներ անցեր էին այն օրէն, երբ Պօղոս վերջին անգամ կը հեռանար Երուսաղէմէն: Քաղաքը փոխուած էր, անհանաչելի ըլլալու աստիճան: Սովը չէր վերջացած տակաւին, փողոցները լեցուն էին հալումաչ եղած մուրիկներով, որոնք դառնեցին եւ սիւներու քովերը ծուարած, անցորդներուն կը կարկառէին իրենց մեղքերը, ողորմութեան խնդրանքով: Հերովդէս Ագրիպաս, Հռոմէն զրկուած նոր վեհապետը, խեղդած էր երկրին բնակչութիւնը տուրքերով: Հռոմէացի ազնուականի նման ինքզինքը տուած էր խաղերու եւ զուարճութեանց, թէ եւ արտաքնապէս կ'ուզէր ցոյց տալ թէ պաշտպան էր Հրէական օրէնքին եւ աւանդութեան: Շինարարութեան միջոցէն բռնուած, կը հիմնէր խաղարաններ, թատրոններ, կենարի արձաններ եւ ժողովուրդին համար կը սարքէր հրապարակային խաղեր եւ մրցանքներ, միշտ հռոմի օրինակով: Երբեմն կը մասնակցէր Տաճարի արարողութիւններուն, Հրեաներուն հաճելի երեսալու համար: Իսկ քահանայապետութեան թեկնածուներ իրարու հետ կը մրցէին, պետութեան միջամտութեամբ եւ կաշառքով արխանալու աթոռին:

Երբ Պօղոս եւ Բար-Նարաս Երուսաղէմ եկան, քրիստոնեայ համայնքը սարսափի մէջ էր: Հալածանքը կը շարունակուէր տակաւին եւ յուսահատ հաւատացեալները ի միտքարութիւն իրենց բեկուած հոգիներուն սկսեցին հաւատալ թէ Յիսուս շուտով պիտի վերադառնար, հատատելու իր թագաւորութիւնը երկրի վրայ: Միւս կողմէ մէջաբողբու եռանդը նուազած էր եւ առաքելները փոյթ չէին ընել աւելցնելու թիւը հաւատացեալներուն: Անոնցմէ շատեր կը մնային Բար-Նարասի քրոջ տունը, Սիւսի մօտ: Պետրոսի ղեկավարութեան ներքեւ: Յակոբոս եւ իր եղբայրը Յուդան, կը բռնակէին Սիոն լեռան վրայ, զբաղած ամբողջ օրը աղօթքով եւ ծովապահութեամբ: Պետրոս իր համբաւին մէջն էր, դժգոհ սակայն ընդհանուր անգործութենէ: Մեսիայի մահէն

վերջ, տասներեք տարիներ անընդհատ տարած էր Յարութեան պատգամը, երկրի բոլոր կողմերը, Յուսիս, Կեսարիա, Սոմարիա, մօտիկ յարաբերութիւններ պահելով քրիստոնէութեան զարմող հեթանոսներու հետ: Տեսնողաբար կը դրաւ կարեւոր տեղ մը նորակազմ համայնքին մէջ եւ կը շարունակէր բարեկամ մնալ Հրեայ եկեղեցիին, Հանդուրժելով որ յոյս մը անդամ դեղուէր Օրէնքէն:

Պօղոս եւ Բար-Նարաս ներկայացան նախ Պետրոսին, իրենց հետն էր նաեւ Տիմոտէ: Պօղոս մանրամասնօրէն խօսեցաւ իր առաքելութեանը մասին, շեշտելով հեթանոսներու յօժարամտութիւնը նոր կրօնին նկատմամբ, յետոյ Պետրոսին յանձնեց հաւաքուած դրամին պարկերը, զրկուած Երուսաղէմի աղքատներուն եւ սուրբերուն, հեթանոս հաւատացեալներու կողմէ: Մէկդի պէտք է քշել Օրէնքին խիճերը հեթանոսներու ստեղծէն եւ այն ատեն ամբողջ աշխարհը պիտի դառնար դէպի Սիոն, կանգնելու աղօթքի տունը աշխարհի բոլոր մասերուն վրայ: Եկուք Սիմոն, ըսաւ Պօղոս, լուրջ կերպարանք մը հապնել յետոյ, բաժնեկ առաքելական գործը, դուն, որուն Տէրը վստահեցաւ իր ոշխարհերուն պահպանութիւնը, տար նոր լուրը Խորայի լի որդիներուն, իսկ եւ Մեսիային աւետիսը հեթանոսներուն, որպէսզի շուտով իյուսկործու խոստումը մեր Տիրոջ եւ հաստատուի երկնքի արքայութիւնը երկրի վրայ:

Պետրոս կը լսէր այս բոլորը ուրախութեամբ եւ իր սիրտը կը յորդէր ապագայի յոյսով: Կեսարի տրամաւորիւններէն եւ դժառաքութիւններէն տորոնքած իր միամիտ բայց անվանդ հոգին կը պահէր ամբողջութեամբ Տիրոջ խոստումին առհաստատեան, հեղբուն ծոցը հանդիպող անաղարտ ոսկիին պէս: Կը հաւատար թէ ինք եւ իրմէ վերջ եւ կողիները կանչուած էին հարթարելու այն շաւիղները որոնց վրայէն պիտի յառաջանային յայթեական քանակները քրիստոնէութեան: Պահպալաւ զոհարբութեամբ տիրապէս

տող գիծն էր հղած իր տնձին, այն վայրկեանէն սկսեալ, երբ Գալիլիոյ վերջին հանգիստն էր Յիսուս իրեն կը յանձնէր իր ոչխարները հովուելու պարտականութիւնը։ Պորոս յետոյ իրեն ներկայացուց Տիտոսը, իրրան կենդանի օրինակը քրիստոնեութեան դարձած հեթանոսի։ Այս վերջինը գիտէր թէ կը կենար Տիրոջ առաջին աշակերտին դիմացը, կ'ուզէր մօտենալ եւ համբուրել ձեռքերը՝ որոնք հպած էին Մեսիայի մարմնի սուրբ կրակին։ Պետրոս զմայլանքով կը նայէր իր դիմաց կենցող երիտասարդի գեղուկէն հասակին եւ անոր բիւրեղի պէս յոտակ կապոյտ աչքերուն։ Տիտոս առաքելոյ նայուածքի ծանրութեան ներքեւ հազիւ կրնար շնչել, յետոյ մօտեցաւ եւ ծունկի եկաւ Պետրոսին առջեւ, համբուրեց անոր աջը, մըմնջելով հազիւ լսելի ձայնով, «Տէր իմ»։

Ոտքի ելլել, հրամայեց առաքելալը Տիտոսին, մենք շենք ծնրագրեր մահկանացուներուն առջեւ, ո՛չ ալ տէր կը կոչենք ոհւէ մէկը, բացի Յիսուս Քրիստոսէ։ Բայց քահանայ, ի՞նչ բանը քեզի բերաւ Իսրայէլի աստուծոյն եւ Մեսիայի հաւատքին։

— Ընթերցողութեան ծարաւը եւ զոյնութեան իմաստին գիտակցելու տենչը, ինչպէս նաեւ բաղձաբա փրկուելու մեղքերէն եւ մտնելու Յիսուս Քրիստոսի շնորհած հաւատքի թագաւորութենէն ներս, ինչպէս իմ ուսուցիչս եւ առաջնորդս Պողոսը սորվեցուց ինծի։ Այժմ դիտեմ թէ Մեսիան ինծի համար մեռաւ, թէ Ան իմ մէջս է ինչպէս ես իր մէջը։

Պետրոս ողջագուրեց Տիտոսը սիրոյ եւ խաղաղութեան համոզմամբ։ Առաքելալը կ'զգար թէ կարելի չէր խուլ մնալ հեթանոսներու պահանջներուն, որոնք ամէն օր աւելի ուժով կը զարնէին Մեսիայի սրբաբանին դուռը։ Դժուար էր զոյ պահել այդ մուտքը, ամէն օր անոգ պահանջներուն դիմաց։

Յաջորդ օրը, Պետրոս, Յակոբոս եւ Յովհաննէս, նոր հաւատքին գերեզ մընեմը, «ժողովի հրաւերեցին համայնքին գլխաւորները, Դաւթի բերդին մօտ գտնուող իրենց հաւաքատեղիին մէջ, լսելու Պողոսի

եւ Բար-Նաբաաի գեկոյցը։ Առաջին կարգի վրայ նստած էին Պետրոս, Յակոբոս եւ Յովհաննէս զտնուող աշակերտները։ Յովհաննէս հակառակ իր տարիքին ծերացած էր, միտքէ կերպարանք մը ունէր եւ տեսիլներ կը տեսնէր յաճախ։ Պետրոս պաշտօնաւ կան պետը կը թուէր ըլլալ համայնքին, առկայն ժողովը կը վարէր Յակոբոս Տեառնեղբայրը։

Բար-Նաբաաի կողմէն կարգացուցեալ էր եւ Պողոսի առաքելութեան տեղեկագիրը, ուր հանգամանօրէն կը նշուէր իրենց գործունէութիւնը նախ հրեաներուն՝ աշխարհ եկած Մեսիայի մասին, ապա հեթանոսներուն՝ որոնք Իսրայէլի որդիներու հետքերէն կուզային ընդունելու Յիսուսի հաւատքը։ Բար-Նաբաա պատմեց յետոյ Պողոսի քարոզութիւններու եւ հրաշքներու մասին, որոնք այնքան քաղցրօրէն կը բանային հեթանոսներու սրտին ու մտքին դուռները։

Ժողովը խոր ուշադրութեամբ լսեց տեղեկագիրը, շատերու նայուածքները կը շողային ուրախութենէն, կային նաեւ մութ դէմքեր, որոնք դժգոհ կը թուէին ըլլալ եղածներէն։ Այս վերջինները չէին կրնար հաշտուիլ այս իրողութեան հետ, թէ առանց թիփաւորութեան եւ Օրէնքի պարտադրանքներուն հեթանոս մը կրնար ներս ընդունուիլ եկեղեցիէն։ Ուրիշներ՝ մեծաւ մասամբ յոնաթոս նորագործներ, կը պարտապանէին հակառակ թէյը, աւելորդ նկատելով հրեական աւանդութիւնն ու ծէսը։

Պողոս երկար ատեն մտիկ բրաւ այդ թեր ու դէմ խօսակցութիւնը, յետոյ ստքի ելաւ եւ սկսաւ խօսիլ։ «Ստեղծագործութիւնը, ըստ, առաջին յայտնութիւնն է Աստուծոյ, իսկ մարդեղութիւնը երկրորդ։ Ստեղծագործութիւնն ու մարդեղութիւնը ուրիշ նըպատակ չունին բայց յաջորդաբար իրազործելու փրկութիւնը։ Օրէնքը չէ փրկութեան աղբիւր՝ այլ խոստումը, որ Մեսիայով իրագործուեցաւ։ Ընթերցող հաւատացեալները անոնք չեն որ կը պահեն միայն Օրէնքը, այլ անոնք՝ որ կը հաւատան խոստումին, նման Աբրահամին, որուն որդիները Օրէնքի ներքեւ էին մինչեւ խոստման իրա-

դործվածը Յիսուս Քրիստոսում: Օրէնքը աւելի իջնաւոր չէ՛, կարենալ պահելու սահմանը մեր բազմաներուն, մեղքերուն եւ կիրքերուն, աւելի ընդարձակ չէ՛ ընդգրկելու: Կոչուող խորհրդի իր թեւեղանքը չորքերը կտրենան դոցնը մեր բոլոր արարքները, երբ մահաւանդ մարդուն սիրտը ճաշիճ մըն է, ուր վաճիկն բոլոր անմաքուր մտածումները: Ո՞վ մեզմէ անմեղ է Օրէնքին դէմ, ո՞ր Օրէնքը կրնայ արմատախիլ ընել Հեթանոսներու բնութեան արմատները, գանձնէ Արարչին դաւաճներ ընկելու համար, եթէ ոչ Օրէնքը Իսրայէլի միակ եւ կենդանի Աստուծոյն եւ իր ազատարար Մեսիային: Օրէնքով մեղքը աշխարհ եկաւ եւ Յիսուսով, որ մեր մեղքերուն համար մեռաւ, ջնջուեցաւ ան: Ես Հեթանոսներուն տարի հաւատքը կենդանի Աստուծոյն եւ աշխարհ եկած Իր Մեսիային եւ կազդեցողի անոնց սիրտերը նման սպունկի: Այժմ անոնք կեցած են մեր առջեւ, պատրաստ այրելու իրենց սիրտերը Իսրայէլի Աստուծոյ եւ Յիսուս Քրիստոսի կրակով: Թող Մեսիան անոնց հոգիներուն մէջ զնէ իր սքանչելիքները, թող հաւատքը ի մի խմբէ աշխարհի բոլոր ժողովուրդները, ինչպէս հնձուտը կը ժողվէ հասկերը: Այն ատեն բոլոր ժողովուրդները պիտի եղբայրանային, իրարու կապուած հաւատքով, եւ Աստուծոյ փառքը պիտի չողար աշխարհի վրայ եւ մարդկութիւնը հանդիսանաւ պիտի ըլլար մարդաբէի խօսքերու իրաւորման, թէ Վաշտերը պիտի լեռնանան եւ բարձունքները պիտի ցածնան, վատերը պիտի ուղղուին եւ Աստուծոյ շնորհը պիտի իջնէ բոլորի վրայ, նման առտուան ցօյիին, որ կը թարմացնէ բոյսերը»:

Պողոսի խօսքերէն յետոյ ունկնդիրներու գէմքերը պայծառացան, նոյնխիլ անոնք որ սկիտները անհաղորդ կը մնային, ժպտիլ սկսան, մոռնէն դէպի լոյս գացող ամպերու պէս: Ներկաներու մէջ մասը սակայն սրտնք Յակոբոս Տեսնեցորդ չուրջն էին խմբուած, կը մնային խոտու եւ անհանազիտ, ներքին փոթորիկէն խուճապահար:

Անոնք ընտրեցին Յակոբոսի կրտսեր եղբայրը Յուլիան, որ իրենց կողմէն արտայայտուի:

— Արտօնութեամբ առաջնորդներու որոնք հոս ներկայ են, կ'ուզէի հարցնել զեկուցողին, թէ ի՞նչ բան կրնայ առաջնորդ ըլլալ Հեթանոսներուն՝ եթէ ոչ Օրէնքը որ մեր ձեռքին մէջն է: Ի՞նչ կրնայ արժեք հաւատքը առանց գործի եւ խոստումը՝ առանց Օրէնքին, որ հիմն է հաւատքին: Աստուծոյ սէրը բարձրագոյն առանձնաշնորհն է անոր միայն որ կրնայ իր բարի դործերով իրաւորեմը զայն: Մենք մարդեր ենք լաւ եւ պէշ ձգտումներով, իսկ մեր շուրջը քաոսն ու շփոթութիւնը աշխարհին: Այս քաոսին եւ թոհուրհին մէջ Աստուած դրած է փոքր կղզի մը որ Իսրայէլն է եւ ամբարցուցած զայն օրէնքներով եւ պատուիրաններով: Վերցուցէ՛ք այս օրէնքները եւ մենք պիտի չըռնէնք դէպի անկարգութիւն եւ քաոս, եւ՝ ման շաճանկաղներու՝ հովերու հոսանքն ի վտի: Առանց այս պաշտպան ստիբերուն, մենք անապատին մէջ նետուած արմատախիլ բոյսերու պիտի նմանէինք, չորնալու դատապարտուած»: Իր շուրջը նստողներէն շատեր զլխու շարժումներով կը հաստատէին ըստածները, իսկ ուրիշներ իրենց դժգոհութիւնը կը յայտնէին բարձրաձայն: Իրարու ներհակ այս արտայայտութիւններէն պահ մը անպաշտպան մատնուելու: Սակայն յանկարծ տիրեց խոր լռութիւն, որովհետեւ ժողովին առիւծը, Սիմոն Պետրոս, ոտքի ելած էր խօսելու: Ան խոր տրտմութեամբ նայեցաւ յախ երկու կողմի միճողներուն, յետոյ սկսաւ իր խօսքը մեղմ ու յստակ չը՝ ման մարդերու մէջն հոսող առուակի մըլմունջին: Ճշգրտայնեմ եւ բարեկամներ, ձեռքի բոլորիդ անձնութիւն մեր Տիրոջ փափաքին ու պատգամը ինձի եւ բոլոր առաքեալներուն որ Իր Աւետարանը տանինք նաեւ Հեթանոսներուն, որոնք մեր շրթներէն պիտի լսէին փրկութեան աւետիսը: Տարիներ առաջ նոյն Աստուծան էր որ կը հրամայէր

ինձի մկրտելու հեթանոս Կորնելիոսը: Հին Օրենքը ի վիճակի չէ օգնելու մեզի որ սըրբազրենք մեր բարոյական տկարութիւնները, փրկութիւնը Տիրով շնորհին ազատ դո՞ծունէութեան արդիւնքն է»:

Լուսթիւնը տակաւ կը խորանար, բոլոր ունկնդիրները իտարու կը նայէին երկիւղած ու շփոթահար: Ոստողը «Վէմն» էր, Յիսուսի աստուածութեան առաջին վկայադը: Ներկաներէն շատեր ունէին նոյն այդ մտածումները, սակայն մինչեւ այն ատեն չէին համարձակած արտայայտել:

Տեառնեղբայրը, իր վուշէ շապիկին մէջ էծկուած եւ ուսերուն փռած իր երկար մազերը, որոնք իր մանկութենէն ի վեր չէին ճանցած բռնութիւնը երկաթին, իրական պայտերը ճգնազգեաց մարգարէներու, կարծես անապատէն նոր դուրս եկած, կը մնար լուռ, բայց իր հոգիին խորը կրակէ փայլակներով կը յուզուէր հեթանոսներու ճակատադրական հարցը: Իր մտածումի մէջ կը հնչէր ծանօթ առածը, թէ «Ան որ երկինք երթալու փափաքը ունի պէտք է ընդունի օժանդակութիւնը երկնքին»: Հեթանոսներ եւս, կը մտածէր ան, իրաւունք ունին մտնելու երկնքի թաղաւորութիւնը, համաձայն իրենց փափաքին եւ Մեսիայի կամեցողութեան:

— Եղբայրներ եւ բարեկամներ, լսուեցաւ յանկարծ Տեառնեղբոր ձայնը, խզելէ վերջ ժամեր տեւող լուսթիւնը, այսպէս կ'ընէ Տէրը մարգարէի բերնով, թէ «Պիտի վերադառնա՞մ եւ շինեմ քանդուած Տաճարը, որ պէսպիսի մարդկութեան մնացորդները ճանշանն Տէրը եւ փառաւորեն իր անունը»: Իմ

տեսակէտս այն է որ պէտք չէ մերժել հեթանոսները, որոնք Իսրայէլի Աստուծոյ եւ Իր Մեսիային կը դառնան, բայց զգուշացնել զիրենք կուգընտու զոհուած կենդանիներ ու տելէն, պոռնկութենէն եւ օրէնքով արդիւնաւոր կենդանիներու միւսն: Իր մասկալ սիրտը եւ կարծրացած միտքը խառնարան ըլլած էին զինքը, որմէ կ'աղանձէին նոյնիսկ Փարիսեցիներն ու Սադուկեցիները երբ Յաւորոս Տաճար կ'երթար աղօթելու:

Պետրոսի եւ Տեառնեղբոր այս յայտարարութենէն յետոյ ժողովը վերջ կը գտնէր խաղաղօրէն: Պօղոսն ու Բար-Նաբասը կը վերահաստատուէին իրենց առաքելութեան մէջ, եւ ժողովին կողմէ թուղթեր կը դրուէին, ուղղուած Անտիոքի եւ Կիլիկիոյ հաւատացեալներուն որ քրիստոնէութեան դարձող Հեթանոսներէն անհրաժեշտօրէն չպահանջուէր թլփատութեան եւ Հին Օրէնքի ծէսերը: Նամակները յանձնուեցան Շիլային եւ Բարսաւան կոչուած Յուդային, որոնք թէ Անտիոքի եւ թէ Կիլիկիոյ մէջ յայտարարելէ յետոյ Երուսաղէմի ժողովին որոշումը, դնահատանքով կը խօսէին Պօղոսի եւ Բար-Նաբասի դործունէութեան մասին:

Պօղոս իր ամենէն ուրախ օրը կ'ապրէր, իսկ Տիոտոսը կ'զգար թէ ինք իբրեւ հոթանոս օտար մը չէր այլեւս, այլ մարմին ու ոսկորը քրիստոնեայ համայնքին, կազմուած բոլոր ժողովուրդներէն անխտիր: Պօղոսի տարիներու մեծ երազը իրականացած էր, Յիսուսը կը յաղթէր Մովսէսին, հիմը կը զըրուէր Նոր Ուխտի հասկացողութեան եւ քրիստոնէական ապաւայ կայսրութեան: